

OTKA 67890 KUTATÁSI ZÁRÓJELENTÉS

DR. HABIL. KRAJNC ZOLTÁN:

**A DOKTRINÁLIS IRODALOM FEJLESZTÉSÉVEL KAPCSOLATOS LEHETSÉGES STRA-
TÉGIÁK ELEMZÉSE**

2009

Tisztelt OTKA Bizottság!

Tisztelt Hölgyem/Uram!

„*A doktrinális irodalom fejlesztésével kapcsolatos lehetséges stratégiák elemzése*” című pályázatommal elnyert ösztöndíj keretében folytatott kutatómunkát elvégeztem!

AZ ELVÉGZETT MUNKÁRÓL AZ ALÁBBI RÉSZLETES JELENTÉST TESZEM.

A KUTATÓMUNKA CÉLJAI VOLTAK:

1. A „*régebbi*” NATO-tagállamok (korábban csatlakozott, alapítók), és az újonnan csatlakozott tagállamok doktrínarendszereinek, légi hadviselési doktrínáinak és doktrínafejlesztő rendszereinek áttekintése, elemzése.
2. A magyar összhaderőnemi doktrína-, légierő doktrínafejlesztés helyzetének áttekintése, elemzése.
3. Javaslatok kidolgozása a magyar összhaderőnemi doktrínafejlesztési-rendszer további működtetéséhez.
4. Javaslatok kidolgozása a Magyar Honvédség légierő doktrinális irodalomrendszerének fejlesztéséhez.
5. A kutatások részeredményeiről tanulmányok megírása és megjelentetése, web-alapú közzététele. Összegző tanulmány kiadása (javaslatok átadása) a kutatások teljes spektrumából.

A MEGVÁLASZOLANDÓ, ELEMZENDŐ KÉRDÉSEK VOLTAK:

1. Milyen módszereket alkalmaznak a több évtizedes doktrínafejlesztési-, és biztonsági stratégia-alkotási kultúrával rendelkező országok, a régebbi NATO-tagállamok?
2. Milyen módszereket alkalmaznak az újonnan csatlakozott NATO-tagállamok a nemzeti doktrína rendszereik fejlesztése, kialakítása során?
3. A „*vezető tagállamok*” (USA, Nagy Britannia, Németország) gyakorlata hatásának felmérése a kisebb nemzetek rendszereire.
4. Különösen fontos megvizsgálni a hazánkkal összemérhető nagyságú haderővel rendelkező országok doktrinális gyakorlatát.
5. Külön elemzendőnek tartom a légi hadviselési doktrínarendszerek struktúráját, az egyes rendszerelemek (egyes műveleti doktrínák) tartalmi elemeit.
6. Hogyan jelentkezik a nemzeti légi hadviselési doktrínákban az erősödő multinacionalitás és összhaderőnemi jelleg?
7. Hogyan érvényesülnek a hatályos doktrínákban a nemzeti sajátosságok?

A pályázat elnyerés után azonnal elkezdtem a vállalt kutatómunkát. Pontosítottam a kutatási tervemet, pontos időtervet készítettem a tervezett kutatómunka kutatási ciklusokra bontása után és egyeztettem a külföldi partnerekkel.

A kutatási célok sikeres teljesítése érdekében, a téma kutatása során, az **ÁLTALÁNOS ÉS SPECIFIKUS KUTATÁSI MÓDSZEREKET** együttesen alkalmaztam, különös figyelmet fordítottam:

- Az INTERNETEN, és más nyomtatott információhordozókon található, a témához köthető szakirodalom tartalomelemzésére.
- A vizsgált tagállamok biztonságpolitikai dokumentumainak tanulmányozására.
- A biztonságpolitikával professzionálisan foglalkozó hazai és külföldi kormányzati-, és más szervezetek értékeléseinek az elemzésére.
- Szakértőkkel való konzultációkra.

A jelentésem főrészében részletesen beszámolok a kutatási tervnek megfelelően végzett eddigi kutató munkámról. Az egyes fejezetekben, az adott tanulmány, szakkikk rövidített változatát, egyfajta összegzését jelenítettem meg a terjedelmi korlátok betartása miatt. (maximum 25 oldal, 75.000 karakter) A jelentés végén pedig pontokba szedve, tömör megfogalmazásban, a kutatás összegzett eredményeit rögzítettem.

Kérem a Tisztelt Bizottságot, hogy az Ösztöndíj keretében végzett munkámat, a jelentésem alapján, fogadja el!

Kulcs, 2009. augusztus 31.

Dr. habil. Krajnc Zoltán sk.
egyetemi docens

Tartalom

I.	Résztanulmány: A vezető tagállamok– doktrínafejlesztési gyakorlatának áttekintése.....	1
II.	Résztanulmány: Csehország: egy jó példa a NATO-doktrínarendszerek nemzeti adaptálására	5
III.	Résztanulmány: Szlovénia: egy volt jugoszláv tagköztársaság gyakorlatának adaptálódása a NATO-doktrinális kultúrájába	12
IV.	Résztanulmány: A magyar légierő doktrína determinánsai	18
V.	Résztanulmány: A doktrína kidolgozásának folyamata	21
VI.	A kutatás összegzett eredményei, javaslatok	23

I. Résztanulmány: A vezető tagállamok– doktrínafejlesztési gyakorlatának áttekintése

A katonai doktrína lényege

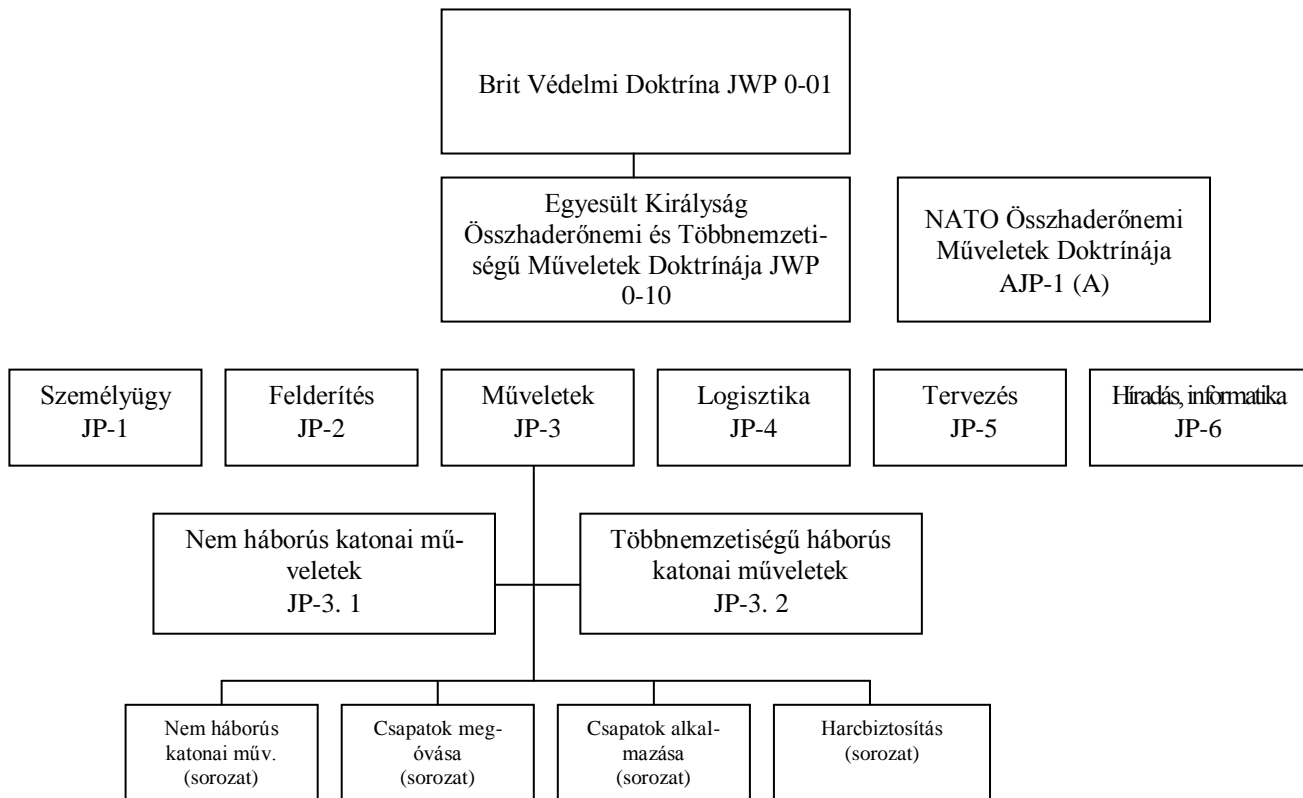
A NATO-ba való tagozódásunkkal a doktrína fogalma, a doktrínafejlesztés kérdésköre a hadtudományi kutatások egyik központi témájává vált, hiszen fegyveres erőink, azok alkotó részei interoperabilitási képességeinek egyik alapját a szellemi kompatibilitás képezi. E kompatibilitás döntő elemét a hadműveleti, harcászati alkalmazás legfőbb ajánlásait és elveit a szövetségben az ún. *műveleti doktrínák* tartalmazzák. Ezért, ha meg akarunk felelni a szövetséges elvárásoknak, akkor a szövetséges doktrínákat hatályba kell léptetnünk és belátható időn belül meg kell felelnünk a benne leírtaknak, továbbá saját ún. *nemzeti doktrinális irodalom-rendszert* szükséges megalkotnunk, amelyben a nemzeti érdekek mentén történő katonai műveletek ajánlásait, legfontosabb rendezőelveit ajánlatos rögzíteni!

A DOKTRÍNA – általános értelmezés szerint – TAN, TUDOMÁNYOS ELMÉLETEK, ELVEK, ÉS NÉZETEK RENDSZERÉT JELENTI, tartalma és irányultsága szerint MEGKÜLÖNBÖZTETHETÜNK POLITIKAI, IDEOLÓGIAI, TEOLÓGIAI, GAZDASÁGI, PÉNZÜGYI, ÉS KATONAI DOKTRÍNÁT. A katonai doktrína az a kidolgozott, elfogadott alkalmazott dokumentum-rendszer, amely alapján a nemzeti biztonsági- és nemzeti katonai stratégiában meghatározott katonai célkitűzések megvalósíthatók és a feladatok végrehajthatók.

A doktrína lényege megragadható szűkebb és tágabb értelemben is: a TÁGABB ÉRTELMŰ MEGKÖZELÍTÉSBEN *elméleti és tapasztalati ismeretek összessége, amit a haderő sikeres alkalmazásához fel kell használni, tehát célszerű egyfajta ismeretrendszerként felfogni*; SZŪKEBBEN *egyfajta szabálykönyv, a fegyveres erők egészének, vagy egy-egy szegmensének alkalmazására vonatkozó szabályok, alapelvek, iránymutatások gyűjteménye.*

Másképpen a tágabb és a szűkebb felfogás között a klasszikus rész-egész reláció áll fenn. Egésznek a doktrína-struktúrát tekinthetjük, a teljes doktrinális irodalom-rendszer globális tanulmányozásával

megérthetjük az éppen általánosan elfogadott, releváns hadtudományi ismeretrendszer, míg az egyes doktrínák az egész részeként a műveleti alkalmazás egy-egy komponensét tárgyalják. Az előbbiekből adódik, hogy a teljes struktúrák vizsgálata rendkívül fontos ahhoz, hogy a mi formálódó doktrínarendszerünk is úgy tükrözze a korszerű elveket, hogy egyúttal megfeleljen az egyedi, magyar sajátosságoknak is!

A Brit összhaderőnemi doktrína struktúrája
(Forrás: Zakariás: A szabványosítás és a doktrína fejlesztése...tanulmány, 22. old.)

Kitekintés: nemzetközi összhaderőnemi doktrína-struktúrák

Az EGYESÜLT KIRÁLYSÁG doktrinális kiadványi hierarchiájának a csúcán a JWP 0-01 jelű Védelmi Doktrína áll, amelyből az összes többi doktrínát származtatják.

Az ábra jól érzékelteti, hogy az ún. *környezeti doktrínák* (haditengerészeti-, szárazföldi- és légi doktrína) az önálló haderőnemként bevethető katonai szervezetek alkalmazásának az ajánlásait, alkalmazási elveit tartalmazzák. Ezzel szemben a JWP 0-10 *Összhaderőnemi és Többnemzetiségű Műveletek Doktrína*, pedig a haderőnemek, sőt a nemzetek együttes erőfeszítéseit integrálja.

A *NATO Összhaderőnemi Doktrína (AJP-1/A)* megjelenítése azt mutatja, hogy a doktrínafejlesztőknek biztosítaniuk kell a nemzeti és a megfelelő szövetséges kiadványok közötti összhangot. „Ezek a kiadványok nem kizárólagos jellegűek, nem adják az elmélet és gyakorlat valamiféle hézagmentes elemzését, hanem egymással rokon művek, amelyek a különböző oldalokról közelítik meg a katonai erő alkalmazását. Az Egyesült Királyság alapelvei közé tartozik, hogy a doktrínák a NATO doktrínával

összhangban legyenek, kivéve, ha azokat valamiféle kivételes körülmény miatt az Egyesült Királyság nem ratifikálta.”

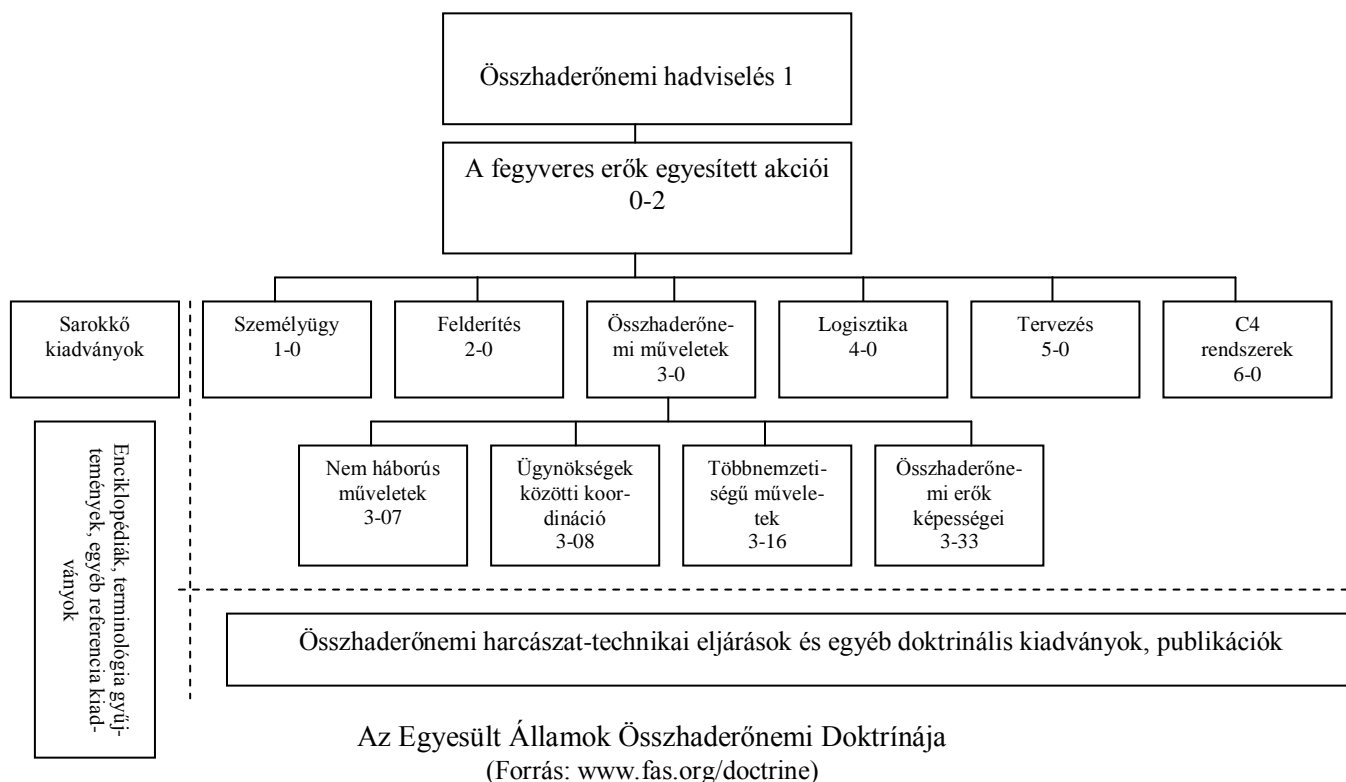
Az összhaderőnemi doktrínák kidolgozásáért a Permanent Joint Headquarters parancsnokság állományaiba szervezett J7 Főcsoportfőnökség a felelős. A britek összhaderőnemi doktrína-rendszere egy NATO-tagállam jellegzetes nemzeti kiadvány-rendszere, amely a strukturális és tartalmi elemeiben – az eltérések ellenére – kompatibilis a NATO (szövetségi) doktrinális irodalom-rendszerével. Az összhaderőnemi doktrína-rendszer csúcán a JWP 0-10 jelű Összhaderőnemi és Többnemzetiségű Műveletek Doktrínája áll, amely alapot nyújt a teljes – összhaderőnemi tervezést és koordinációt igénylő – háborús- és békeműveletek támogatására kifejlesztett doktrinális kiadvány megírásához.

Az összhaderőnemi doktrinális irodalom a műveletek sikeres végrehajtásának segítésére egy sor doktrínát tartalmaz. E kiadványokat a már említett JWP 0-10 kiadványból vezetik le, hierarchikus felépítésűek, az élen a JP-3 jelű műveleti (alap) doktrína áll. A műveleti feladatokat lefedő doktrínákat nagyvonalakban négy területre oszthatjuk: a csapatok hadműveleti alkalmazása, a nem háborús katonai műveletek, a csapatok megóvása, valamint a harcbiztosítás legfontosabb elméleti kérdéseit tartalmazó kiadványokra. A doktrína-struktúra többi elemét – a szabvány törzsstruktúrájának megfelelően – alakították ki: így a JP-1 a személyügyi feladatok, és humánerőforrás gazdálkodás kérdéseit, a JP-2 a felderítés (katonai hírszerzés) rendjét, a JP-4 a logisztika elveit, a JP-5 a vezetés, kommunikáció rendszerének működését és fejlesztését, a JP-6 pedig a (haderő) tervezés legfontosabb kérdéseit, elveit és ajánlásait tartalmazza. E doktrínák is önálló (al) rendszereket képeznek a doktrinális irodalmon belül, így egy sor összhaderőnemi kiadvány tartozik alájuk.

Az EGYESÜLT ÁLLAMOK összhaderőnemi doktrínájának (3. sz. ábra) szerkezete hasonló a már tárgyalt brit-rendszerhez. A teljes struktúra alapvetően három szintből tevődik össze:

- Az első szinten a legfontosabb, legalapvetőbb kiadványok találhatóak, ide sorolhatjuk – a már tárgyalt két doktrínán kívül – a törzsfelépítésnek itt is megfelelő, szabványnak tekinthető hat kiadványtípus „vezér doktrínáit” is (személyügy, felderítés, műveletek, logisztika, tervezés, és C⁴-rendszerek).
- A második szintre az ún. összhaderőnemi harcászati-technikai eljárások és egyéb doktrínának minősíthető kiadványok kerültek.
- Az összhaderőnemi doktrína harmadik szintjén nem sok kiadvány található, itt vannak például a tesztelés alatt lévő dokumentumok.

A Brit doktrínához való nagyfokú hasonlóság ellenére azonban – az USA fegyveres erői sajátos feladatrendszeréből, és a vele szemben támasztott követelményekből fakadóan – több formai és tartalmi eltérés figyelhető meg.

Az első szembeötlő különbség, hogy a doktrína-hierarchia csúcsán két kiadvány – a Joint Pub. 1 (JP-1) jelű *Összhaderőnemi hadviselés*, és a Joint Pub. 0-2 (JP-0-2) jelzéssel megjelentetett *A fegyveres erők egyesített akciói* doktrína – található. A két dokumentum együttesen tisztázza: az Egyesült Államok fegyveres erőinek szerepét a nemzeti érdekek érvényesítésének rendszerében; jellemzi az ország katonai erejének az összetevőit; meghatározza a Védelmi Minisztérium és az egyes vezérkarok feladatrendszerét; definiálja az összhaderőnemi műveletek alappilléreit; valamint lefekteti az egyéb kormánysszervekkel, továbbá a nem kormányzati és nemzetközi szervezetekkel való együttműködés alapjait.

A másik, jól látható differencia, abban jelentkezik, hogy megjelentettek egy sor referencia kiadványt, benne enciklopédiák, terminológia gyűjtemények, amelyek jól segítik a különböző doktrínákban megfogalmazott elvek, eljárások könnyebb megértését.

A doktrinális irodalom gerincét itt is a műveleti doktrínák családja alkotja, amely élén a JP- 3-0 jelű műveleti doktrína áll. A műveleti doktrínából vezetik le a csapatok hadműveleti alkalmazása minden elképzelhető szegmensének megfelelő műveleti doktrínákat.

1. sz. táblázat

A DOKTRINÁLIS IRODALOM RÉTEGZŐDÉSE AMERIKAI FELFOGÁS SZERINT

DOKUMENTUM TÍPUSOK	A DOKUMENTUMOK TARTALMA
1. „Sarokkő” kiadványok	<ul style="list-style-type: none"> * a haderőnem alkalmazásának doktrinális alapelvei * a haderőnem alapfeladatai * kiindulási alapot adnak valamennyi alacsonyabb szintű dokumentum számára * a fegyvernemek és szakcsapatok együttes alkalmazásának tézisei * az egyes funkciók összehangolása * a harctéri funkciók megvalósítása * a funkciókat betöltő fegyvernemi egység harcászata, szakharcászata
2. Összefegyvernemi kiadványok	
3. Fegyvernemi vagy funkcionális kiadványok	
5. Alkalmazási módszerekre vonatkozó irodalom	<ul style="list-style-type: none"> * harctéri kötelmek * harcászati fogások * idegen hadseregek ismerete * a harctevékenység környezetének leírása * kiképzési követelmények megadása, a kiképzési folyamat leírása * a hatékony vezetést segítő kézikönyvek * fegyverfajtától és állománykategóriától független kiadványok
6. Referencia kiadványok	
<ul style="list-style-type: none"> * környezetre vonatkozó * fenyegetés jellegű * vezetés-menedzsment * kiképzési * általános 	

Az egyes haderőnemek doktrinális irodalma önálló (al)rendszerét képezi a teljes katonai doktrínának, ezért tanulságokkal járhat az amerikai szárazföldi csapatok doktrína-rendszerének a tanulmányozása is. Az Egyesült Államok Hadseregében is tágabb értelemben alkalmazzák a doktrína fogalmát, dokumentumok egész rendszerét alkották meg, amelyet a tárgyalt tevékenységi terület szerint osztályoznak. Megkülönböztetnek *sarokkő*-, vagy *alapkő*- szintű doktrinális kiadványokat, amelyek az erők-eszközök alkalmazásának alapelveit írják le, megvilágítják azt, hogy a Hadsereg hogyan, mi módon támogatja a nemzeti katonai stratégiát, és kiinduló alapul szolgálnak az alacsonyabb szintű doktrinális és kiképzési irodalom számára.

Az *összefegyvernemi kiadványok* a haderőnem fegyvernemeinek és szakcsapatainak együttes erőfeszítéssel végrehajtott harcának alapelveit, míg a *fegyvernemi (funkcionális)* kiadványok a fegyvernemi egységek (alegységek) harcászata (szakharcászata) részletezik. Az *alkalmazási módszerekre vonatkozó* kiadványok a harctéri kötelmeket és harcászati fogásokat határozzák meg egy meghatározott fegyverrendszerre, illetve annak kezelőire. A *referencia* anyagok szerteágazóak, átölelik az idegenhadsereg-ismeretet, a harctevékenység környezetét leíró, a kiképzést tartalmazó, a vezetést és a menedzsmentet tárgyaló, valamint az általános jellegű kiadványokat.

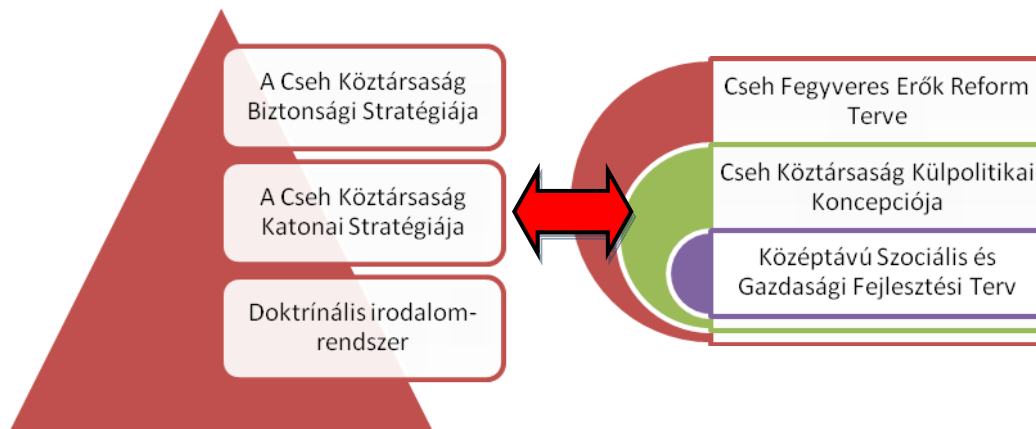
II. Résztanulmány: Csehország: egy jó példa a NATO-doktrínarendszerek nemzeti adaptálására

A Cseh Köztársaság alapvető biztonságpolitikai dokumentum-rendszere

Csehország kormánya – a rendszerváltozást követően, a nyugat európai országok mintáját követve – két alapvető biztonság- és védelempolitikai dokumentumot dolgozott ki. A dokumentumok közül az első Csehország biztonsági stratégiája, amely a legfelső szintű programot adja az adott szakpolitikai

területen. A stratégiát először 1999-ben dolgozták ki, azóta rendszeresen két évente felülvizsgálat alá helyezik és aktualizálják a mindenkori helyzetre.

A biztonsági stratégia meghatározza Csehország biztonságpolitikájának alapvető fundamentumait (kezdőpontjait) és részletezi azokat a nemzeti érdekeit, amelyek biztosítják az állam szuverenitását és demokratikus karakterét, az emberi jogok védelmét és ha nemzetközi konfliktusba kerülne, akkor békés megoldási opciókat tesznek lehetővé az ország számára. A stratégia olyan biztonsági környezetet feltételez, amelyben legjelentősebb fenyegetésként a nemzetközi terrorizmus jelenik meg, azonban számol az instabil balkáni és közel-keleti térségből kisugárzott veszélyekkel, a migráció és a szervezett bűnözés, valamint a tömegpusztító fegyverek káros elterjedésével is.

1. ábra A Cseh Köztársaság biztonságpolitikai dokumentumainak hierarchiája (forrás: www.doctrine.cz)

A biztonsági stratégia világosan leszögezi, hogy a Cseh Köztársaság a biztonságát a NATO-, és az EU közös biztonság- és védelempolitikai keretei között, széleskörű és aktív együttműködésben kívánja szavatolni.

A stratégia a nemzetközi kooperáción kívül a belső (politikai) viszonyokra is figyel: takarékos, az ország teherbíró képességeit messzemenően figyelembevevő összehangolt kül-, a védelempolitikát irányoz elő, továbbá biztonságpolitikai döntéshozatali mechanizmust biztosít a kormányzat számára és egyben kommunikációs csatornaként funkcionálva világossá teszi az állampolgároknak, szövetségeseknek és a partnereknek a cseh szándékokat és az állam viszonyulásait az adott biztonsági helyzetekhez.

Azt a fontos ténytet nem felejtve, hogy az ország fegyveres erői az ország védelmében és a biztonságában az egyik legfontosabb szerepet játsszák így a kormányzat, szintén a nyugati sztenderdek szerint, egy másik fontos dokumentumot is kidolgozott, a Cseh Köztársaság katonai Stratégiáját, amely a biztonság katonai szegmensét jeleníti meg. A dokumentumot először 1999-ben adták ki, majd a 2002-es új biztonsági stratégia elfogadása után korszerűsítették, jelenleg a 2008-ban kiadott van érvényben. A katonai stratégia kinyilvánítja, hogy mindenféleképpen megvédi az ország szuverenitását és az elkötelezettségét a NATO és a közösen szavatolt kedvező nemzetközi biztonsági környezetért.

A katonai stratégia a vész- és rendkívüli helyzetekre vonatkozóan határozza meg a fegyveres erők előkészületeinek az elveit.

Ezen elvek (ajánlások, iránymutatások):

- a katonai-politikai helyzet mélyreható elemzésén;
- a létező biztonsági kockázatok számbavételén;
- történelmi tapasztalatokon;
- a jövőbeli (potenciális) katonai fenyegetés jellegének és időhorizontjának az értékelésén;
- a jövő fegyveres konfliktusai jellemzőinek és a fegyverrendszerek fejlődése törvényszerűségeinek analizálásán;
- a fegyveres küzdelmet, az aktív válságkezelést szabályzó nemzetközi jognak való megfelelési igényen;
- valamint, a cseh fegyveres erők alkalmazási prioritásain alapulnak.

Mindkét stratégia kölcsönösen feltételezi egymást és alapvető determinánsai az alacsonyabb állami

2. sz. ábra A cseh katonai stratégia szerkezete
(szerk.: KZ)

szintű stratégiáknak és koncepcióknak, pl. a *Cseh Fegyveres Erők Reform Tervének*, a *Cseh Köztársaság Külpolitikai Koncepciójának*, valamint a *Középtávú Szociális és Gazdasági Fejlesztési Tervnek*.

Összegzésként kijelenthetjük, hogy elemezve az alapvető cseh biztonságpolitikai dokumentumokat a cseh megközelítés nem korlátozódik csak a katonai megoldások és a fegyveres erők irányába, hanem

szélesebb, komplex felfogáson alapszik, ahol az állam biztonságának különböző szegmenseit kívánják szavatolni: a szociális és gazdasági biztonság, a belső biztonság és zavartalan államrend, és a védelem külső, akár katonai jellegű fenyegetésekkel szemben. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy hangsúlyozzák a válaszlépések határozottsága mellett a megelőzés fontosságát is.

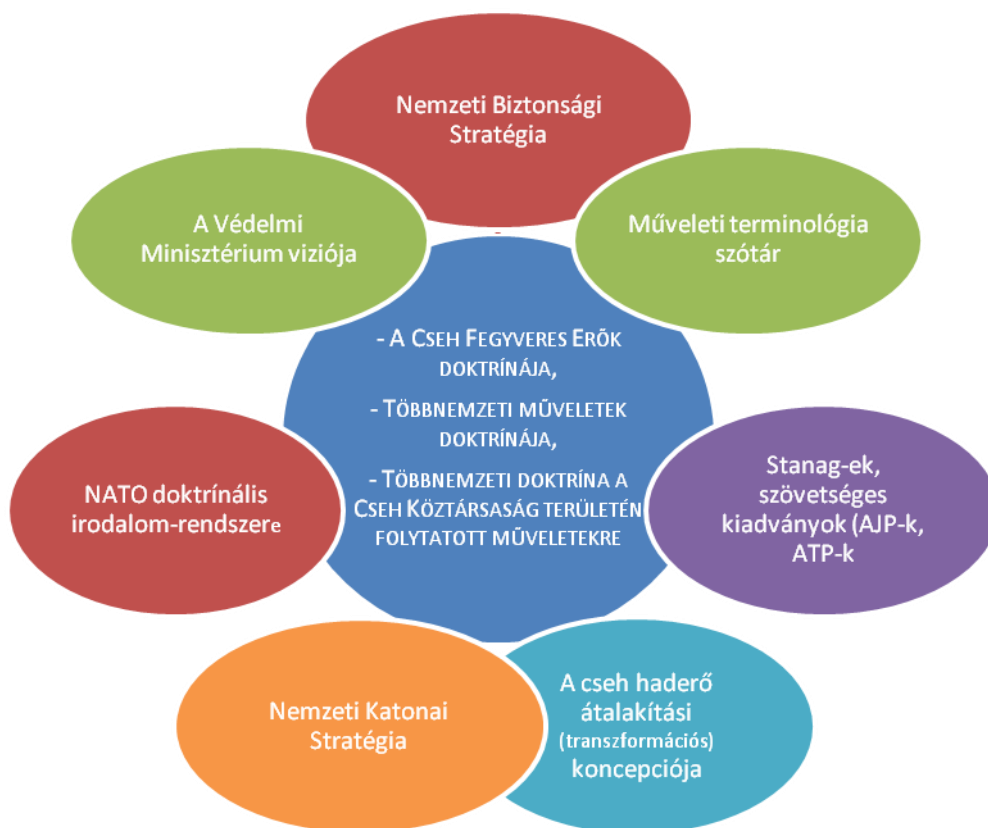
A Cseh Köztársaság katonai stratégiájának hatása a doktrína-rendszerre

A Cseh Köztársaság kurrens katonai stratégiáját 2008-ban adták ki és rövidebb ellenére is, alapvető determinánsként szolgál, a fegyveres erők alkalmazását és fejlesztését, valamint a kiképzés-felkészítést meghatározó, doktrína-rendszer elvi megalapozására.

A stratégia, a lényegi részeket illetően, három fő részből tevődik össze: a védelmi stratégiából, a politikai-katonai ambíciók meghatározásából és a fegyveres erők és a katonai képességek fejlesztését tárgyaló részből. (2. sz. ábra)

A VÉDELMI STRATÉGIÁI rész egyfajta összegzését adja a biztonsági stratégiának, közös platformot biztosít a két stratégiának. Ez a dokumentum is tartalmazza a legfontosabb biztonságpolitikai

alapvetéseket: egy nagyon tömör, ugyanakkor komplex fenyegetettségi elemzést tartalmaz és világos elkötelezettséget nyilvánít ki az erős euro-atlanti kapcsolat és az EU iránt, mint a biztonságpolitikai

3. sz. ábra A cseh doktrínális irodalomrendszer determinánsai
(forrás: www.doctrine.cz, (szerk.: KZ))

célok megvalósításának is keretet adó szervezet iránt.

Leszögezi, hogy a Cseh Köztársaság védelme bármilyen külső fenyegetéssel szemben csak a NATO kollektív védelmi rendszerén belül valósítható meg hatékonyan, így a teljes védelmi rendszert ennek megfelelően építette ki. E sorba tartozik, hogy a légtér szuverinitását is a NATO Integrált Légvédelmi Rendszerén (NATINADS – NATO Integrated Air Defence System) belül, a Cseh Légierő aktív közreműködésével valósítja meg. A dokumentum, egyfajta igazolásaként az USA ballisztikus rakétavédelmi projektjében való részvételért, kiemelt kockázatként foglalkozik a ballisztikus rakétatechnológia káros profilerációjával és különösen veszélyesnek minősíti, ha ez kombinálódik a tömegpusztító fegyverek elterjedésével és a rakéták hordozó eszközként jelenhetnek meg.

A védelmi stratégia utolsó pontja meghatározza a pénzügyi-, költségvetési feladatokat, kinyilvánítja, hogy a költségvetésnek biztosítani szükséges: a fenyegetettségnek megfelelő politikai-katonai ambíció szintnek, összhangban kell lennie a modernizációs célokkal, a kiképzés-felkészítés feladataival és a missziók és a nemzetközi vállalkások által támasztott követelményekkel.

A POLITIKAI-KATONAI AMBÍCIÓK részben Csehország világossá teszi, hogy a haderőnek elsősorban expedíciós feladatokra kell készen állnia az ország területén kívül végrehajtandó műveletekben NATO, EU, vagy egyéb ENSZ által felkért ad hoc koalíció részeként. Földrajzi korlátok nélkül,

képesnek kell lennie, a NATO védelmi tervezési rendszerében felajánlott és felkészített erőivel, a megfelelő harc- és harckiszolgáló támogató komponensekkel az adott térségbe települnie és integrálódni a multinacionális katonai szervezetbe.

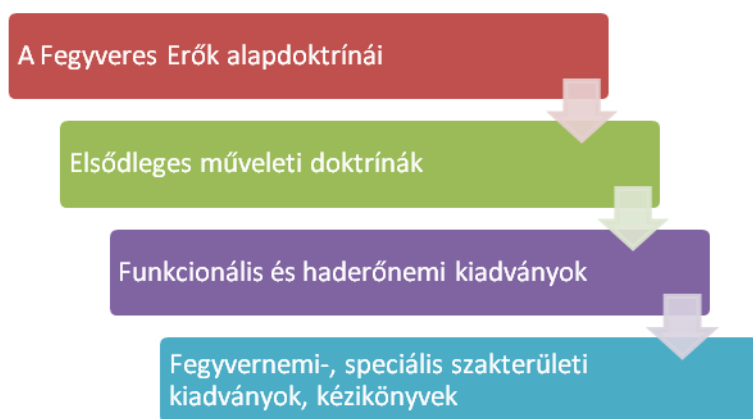
Az 5. cikkely szerinti kollektív védelemhez egy közepes gépesített dandár méretű és képességű harccsoporttal kíván Csehország hozzájárulni, azonban ha az országot érné támadás, akkor természetesen a fegyveres erők teljes képességével egy általános sorozással feltöltött állománnyal vesz részt.

Az 5. cikkely hatálya alá nem tartozó, béketámogató műveletekben a Cseh Köztársaság aktívan részt vesz és továbbra is részt kíván venni.

E műveletekhez, a megfogalmazott ambíció szinteknek megfelelően, az alábbi erőkkel-eszközökkel (képességekkel) kíván hozzájárulni:

- Dandárméretű harccsoport¹ hat hónapos intervallumban váltás nélkül.
- Zászlóalj méretű harccsoport hat hónapos váltásokkal, valamint, ha a dandár nem került felajánlásra, akkor egy dandár harcálláspont telepítése.
- Század méretű harccsoport hat hónapos váltásokkal.
- Maximum zászlóalj méretű készenlétben lévő harccsoport a NATO reagáló erők, ill. az EU harccsoport részére, amennyiben az előzőekben tárgyalt dandár nem került bevetésre.
- A fentiekén kívül szakértői csoportok, törzselemek, vagy akár kisebb speciális alegységek is felajánlásra kerülhetnek.

A hagyományos katonai és békeművelti részvételen kívül az ambíciók között szerepel a fegyveres erők felhasználása, a rendőrség és a katasztrófavédelem szerveinek megerősítése a szükséges mértékben, az ország területi határain belül folytatott mentési és humanitárius akciókban.

3. sz. ábra A cseh doktrinális irodalomrendszer hierarchiája
(forrás: www.doctrine.cz, (szerk.: KZ))

A FEGYVERES ERŐK ÉS A KATONAI KÉPESSÉGEK FEJLESZTÉSE részben megfogalmazódik az az igény, hogy a fejlesztéseknél a prioritást kell kapnia az ambíció szintekben rögzített (dandár-zászlóalj harccsoport) szervezetek képességei fejlesztéseinek. A dokumentum hangsúlyozza, hogy a cseh fegyveres erők nem rendelkeznek és rendelkezhetnek „teljes katonai képesség

spektrummal”, azonban, ha az ún. felajánlott erők képességei fejlődnek (javulnak), akkor a teljes haderő fejlesztésének a motorjává válhatnak. A fejlesztések végső célja egy telepíthető, összhaderőnemi és multinacionális környezetben bevethető jelentős interoperabilitási szinttel bíró és fenntartható méretű haderő kialakítása. Ezt a célt jelképezik, a megfogalmazott, haderőfejlesztési

¹ A harccsoportba a szárazföldi haderőnemen kívül a légi erők és a harc- harckiszolgáló támogató erők moduljai kerülnek az igényelt képességeknek megfelelően.

alapelvek is: az erők és erőforrások centralizálása; hatékonyság; interoperabilitás; modularitás; telepíthetőség; együttműködés a belső és külső szereplőkkel; kompetens személyi állomány.

A Cseh Köztársaság doktrinális-rendszere és fejlődésének perspektívái

A doktrína determinánsai

A doktrinális-rendszer konkrét felvázolása előtt célszerű megvizsgálni a rendszer formai és tartalmi részeit meghatározó determinánsok körét (2. sz. ábra). A korábban már vázolt biztonsági- és katonai stratégián belső (hazai) determinánsként jelentkeznek: a cseh védelmi minisztérium jövőképe (víziója) és a cseh haderő átalakítási (transzformációs) koncepciója. Ezek tulajdonképpen biztosítják azt az örökérvényű igazságot, hogy az „örökletes” tényezőktől, a pillanatnyi helyzettől semmilyen átalakítási folyamatban nem lehet eltekinteni, így a doktrinális-rendszert sem lehet nulláról kezdve kialakítani, annak támaszkodnia kell a haderő aktuális jellemzőire is.

A külső, főleg a NATO-hoz köthető determinánsok közé sorolhatjuk: a már létező, a Szövetségben elfogadott (ratifikált) doktrinális irodalom-rendszert és egyéb szövetséges kiadványt (Stanag-ek; koncepciók, MC-kiadványok, stb.), valamint a terminológia egységessége miatt az ún. „műveleti terminológia szótárt”.

A cseh doktrinális irodalom hierarchikus rendszere

A Cseh Köztársaság, a NATO-tagságának kezdetétől fogva, létrehozta a saját, önálló nemzeti doktrína-rendszerét. A kidolgozáshoz, az alábbi alapelveket tekintették kiinduló alapként:

- A NATO doktrínák képezik a cseh fegyveres erők doktrínáinak az alapját, mivel ezek alapján történik az ENSZ, NATO és EU-vezette multinacionális katonai műveletek tervezése, szervezése és végrehajtása.
- A cseh fegyveres erők potenciálisan ilyen műveletekben vehetnek részt, ezért a hazai doktrínáknak utat kell mutatniuk a haderő felkészítéséhez, az elméleti megalapozásához.

4. sz. ábra Elsődleges műveleti doktrínák
(forrás: www.doctrine.cz, (szerk.: KZ))

- A cseh fegyveres erők mérete és struktúrája nem teszi lehetővé a haderőnemei önálló műveleteit ezekben a missziókban, ezért az összhaderőnemi alkalmazásra, az erőfeszítések összehangolására fókuszál.
- A nemzeti

sajátosságok, az eltérő követelmények miatt a nemzeti rendszernek a hierarchikus struktúrájának nem szükséges feltélen azonosságot mutatnia a NATO-, szövetséges doktrínarendszerrel.

A mostani, aktuális doktrína-rendszer alapvető jellegét 2003-ban kezdték kialakítani, a cseh szakértők szerint az előtte lévő korábbi struktúra nem felelt meg teljes mértékben az előzőekben részletezett alapelveknek. Addig, a 30 tervezett doktrínából, 14 doktrínát jelentettek meg, amelyek az alapját jelentik a mai struktúrának is.

A doktrína-rendszer átalakításánál célként tűzték ki, hogy az új struktúra jobban közelítsen a katonai stratégiában megfogalmazott katonai célok (politikai-katonai ambíciók) támogatásához és egyben tegye egyszerűbbé a rendszert, szüntesse meg a felesleges ismétlődéseket, kevesebb kiadványból álljon és alapozza meg kiképzés-felkészítést, a szervezeti átalakításokat, a műveletek menedzselését és a haderő képességfejlesztési folyamatait.

Fontos követelményként fogalmazták meg, hogy amíg a két rendszer egyszerre hatályos ne okozzanak működési zavarokat.

A doktrína-rendszer kiadványai az alábbi négy hierarchikus szinten helyezkednek el (3. sz. ábra):

- A Fegyveres Erők alapkörirata;
- Elsődleges műveleti doktrínák;
- Funkcionális és haderőnemi kiadványok;
- Fegyvernemi-, speciális szakterületi kiadványok, kézikönyvek szintjén.

Az ún. alapkörirata közé három doktrinális kiadvány tartozik:

- A „*Cseh Fegyveres Erők Doktrínája*”;
- a „*Többnemzeti Műveletek Doktrínája*”;
- valamint a „*Többnemzeti Doktrína a Cseh Köztársaság területén folytatott műveletekre*”.

E doktrínák kiadása és a hierarchia legmagasabb szintjére emelése egyértelműen mutatja a haderő feladatrendszerének prioritásait, amely a multinacionális műveletekhez való moduláris, a szükséges képességekkel való, hozzájárulás előkészítését és konkrét végrehajtását célozza.

5. sz. ábra A cseh doktrinális irodalomrendszer negyedik szintje: fegyvernemi-, és speciális szakterületi kiadványok, kézikönyvek

(forrás: www.doctrine.cz, (szerk.: KZ))

A doktrinális rendszer második szintje (4. sz. ábra) az összhaderőnemi műveletekhez való felkészülést szolgálja, megtalálható itt a számításba vehető összes olyan szakterület, amely szükséges lehet egy összhaderőnemi multinacionális környezetben végrehajtandó katonai (béke, és háborús) művelethez való felkészüléshez.

Megtalálható a rendszerben: hadműveleti tervezéstől, a törzsmunka szabályozásától kezdve, a légi- és szárazföldi műveletek integrálásának kérdésén át a befogadó nemzeti támogatás doktrínájáig egy sor alapvető, az összhaderőnemi közelítéshez szükséges kiadvány. A negyedik szint (6. sz. ábra) a fegyvernemi-, és speciális szakterületi kiadványok, kézikönyvek szintjén a kis alegységek és a speciális területek (fegyvernemek, szakcsapatok) doktrinális alapjait biztosítja.

A doktrína-kidolgozás szervezeti keretei

A Cseh Köztársaság, hasonlóan több régi NATO-tagállamhoz, önálló szervezeti elemet hozott létre a doktrinális irodalom kidolgozása céljából és a NATO Stanag-ek nemzeti adaptálásának irányítására. A doktrinális feladatrendszer menedzselését, az 1999-es NATO-tagság kezdetekor még a vezérkar állományában lévő osztályszintű szervezet végezte, azonban nem tartották elég hatékonynak, így ezt a funkciót, 2003 szeptemberétől, a Kiképzési és Doktrinális Parancsnokság Doktrínafejlesztési Igazgatósága, majd ugyanezen év decemberétől a Kiképzési és Doktrinális Igazgatóság Doktrinális Központja látja el.

A szervezet a felelős a NATO-doktrínák adaptálásáért, a szabványosítás felügyeletéért és a hazai doktrína-rendszer menedzseléséért. A működése és a kommunikációs gyakorlata figyelemreméltó, hiszen az interneten minden érdeklődő számára jól elérhetően megtalálhatóak a kurrens szabályozók, látható, hogy a központ milyen doktrínán dolgozik, valamint áttekinthető a teljes rendszer. A fentiekén kívül a szakértők és az érdeklődők itt véleményezhetik is a rendszert, illetve az egyes rendszerelemeket, doktrínákat.

III. Résztanulmány: Szlovénia: egy volt jugoszláv tagköztársaság gyakorlatának adaptálódása a NATO-doktrinális kultúrájába

A Szlovén Köztársaság biztonságpolitikai koncepcióinak fejlődéstörténete

Szlovénia biztonságpolitikai-, védelmi rendszere a volt Jugoszláv Szocialista Köztársaság biztonsági rendszeréből fakad, amely a teljes önvédelmi képességet biztosító koncepción alapult. Az ország függetlenné válása után, a régi jugoszláv (szerb) militáns averziók szignifikáns megléte miatt Szlovénia teljes mértékben szakított a korábbi biztonságpolitikai és védelmi stratégiai értékekkel és elképzelésekkel.

A stratégiai területen megjelenő paradigmaváltás személyi feltételeit - a többi rendszerváltó országhoz képest – dinamikus, fiatal szakemberekre bízva alakította ki. Nagyon jól felhasználta a nyugati (EU, NATO) országok katonai tanintézetekének és védelmi minisztériumoknak segítségét illetve a képzésre kiejánlott tanfolyamokat. Nagyon nagy előnyt biztosított az a szlovén sajátosság, hogy nem, vagy csak jelentéktelen mennyiségben, vett át technikai eszközöket a volt Jugoszláv Néphadseregtől. Így a stratégiaváltás közvetlenül kapcsolódott a szervezeti változásokhoz és a korszerű haditechnikai eszközök vásárlásához egyaránt.

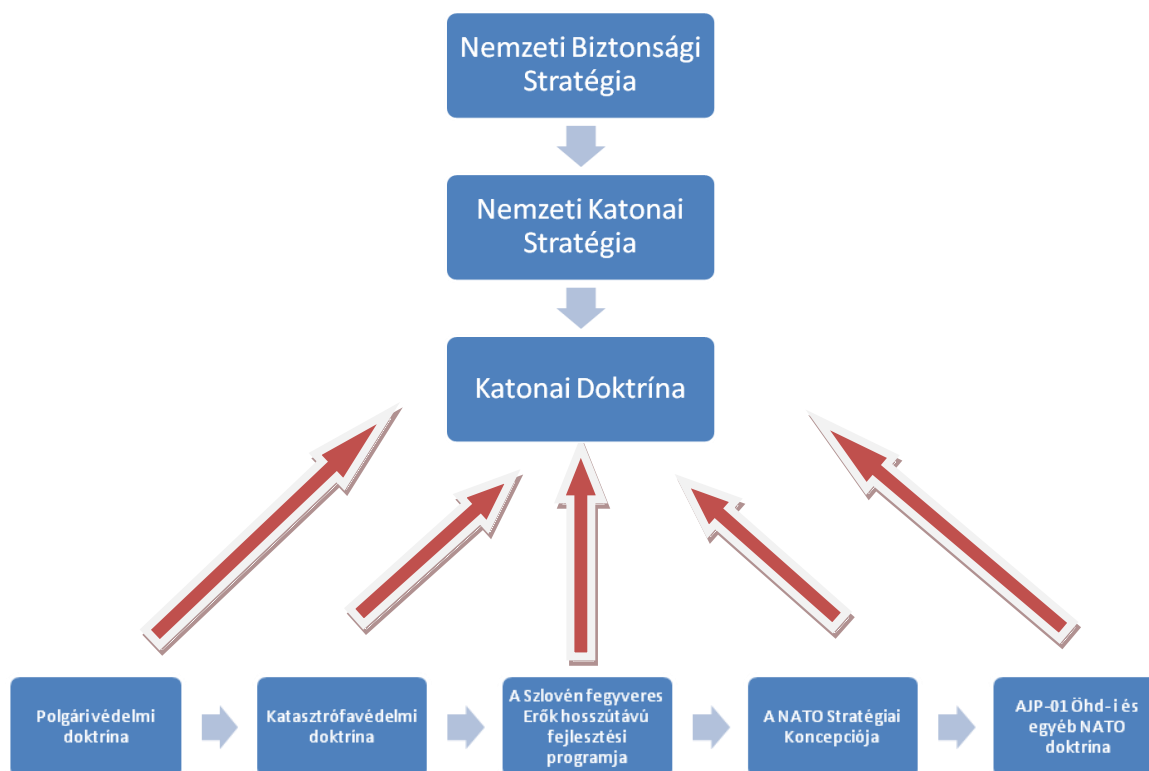
A független állam Szlovéniának számításba kellett vennie a védelmi-biztonsági szektora átalakításának lehetséges opcióit:

- Első opció: a fegyveres, vagy akár tényleges haderő nélküli semleges státusz.
- Második opció: a más államokkal kötött kölcsönös védelmi megállapodások rendszere.

- Harmadik opció: annak a szükségszerűsége, hogy úgy alakítsák a haderő struktúráját, felkészítési rendszerét és modernizációját, hogy az képes legyen csatlakozni a kollektív biztonsági-védelmi rendszerekhez, szervezetekhez. Egyszóval az euró-atlanti folyamatokhoz való csatlakozás, a NATO és EU-tagság megpályázása.

A számításba vehető opciók közül hamar eldőlt, hogy a szlovén közvélemény és a politikai elit egyaránt a nyugat-európai országok mintáját és egyben a szövetségi rendszerekhez való tartozást tekintik elérendő célnak.

A szlovén biztonsági szektor reformja, a függetlenné válás után, három jól elkülöníthető periódusra bontható.

1. sz. ábra A szlovén katonai doktrína környezete
(Forrás: Military Doctrine, 8. p.)

A **kezdeti időszakot (1991-1994)** az jellemezte, hogy az ország a teljes önállóságra törekedett a biztonság területén is, a hatályos koncepció szerint a rendszert fel kellett (volna) készíteni a védelemre bármilyen ellenséges támadás ellen. A számításba vehető katonai opciókat, a jugoszláv hagyományokon alapuló területvédelmi gondolkodásmód és a történelemben korábban már bevált gerilla (partizán) hadviselés hatotta át.

A **1994-2004 közötti, második periódus,** fordulópontot jelentett a szlovén biztonsági gondolkodásmód és gyakorlat terén. Ekkor szakítottak, az előző időszakot is jellemző hagyományos, akár a teljes lakosság aktív közreműködését feltételező „*totalis nemzetvédelmi koncepcióval*”. Ebben az időszakban, két egymást erősítő, párhuzamosan zajló folyamat jellemezte a biztonsági- és védelmi szektort: a nemzeti védelmi rendszer folyamatos (politikai, közjogi, társadalmi, stb.) fejlesztése;

valamint a külső- és belső nyomásra folytatott haderőreform. 1997-ben született az a döntés, mely szerint a haderő felkészítésében a békeműveletekre való kiképzésnek kell a főszerepet játszania és készen kell állni a nemzetközi együttműködésben végrehajtandó műveletekhez való hozzájárulásra.

A szektor harmadik, nagy jelentőségű, reformja volt a 2002-ben eltörölt kötelező sorozási rendszer volt, így Szlovén Fegyveres Erők a hivatásos haderőfejlesztés útjára lépett, végérvényesen szakított a jugoszláv örökséggel, amely a totális védelem és gerilla hadviselésen, továbbá a teljes társadalmat militarizáló védelemben gondolkodott. A felsorolt folyamatok és reformok eredményeképpen Szlovéniát nem terhelte túl egy elmúlt tekintélyelvű rendszer katonai-biztonsági maradványaival és egy túlméretezett védelmi szektorral, ahogy ez az átmeneti államok többségének a jellemzője volt a térségben.

Míg a többi jugoszláv utódállamban, különösen Szerbiában, továbbfolyt a társadalom militarizálása, a hagyományok folytatása és az egyre erősödő nacionalizmus miatt, addig a szlovén közvélemény és az értelmiségi véleményformálók egy „nyugati mintára” szervezett országot akartak, ahol a haderőben sem érvényesülhet az autokratikus karakter és a civil, demokratikus kontrollt kell megvalósítani a fegyveres erők felett. Ezt a politikai-civil ellenőrzést az egyik fundamentumának, az egyik alapvető ismérvének tekintették egy szuverén, parlamentáris demokratikus viszonyok között működő államnak. A rendkívül nagyfokú polgári ellenőrzés a védelmi szektor, különösen a hadsereg fölött, a korábbi Jugoszláviára jellemző „katonailag uralt” politikai rendszerének és minden ilyen jellegű hagyományának a teljes elutasítását jelzi.

Az **átalakítás harmadik fázisát** már az EU és NATO-csatlakozás (2004) védelmi-biztonsági konzekvenciái jellemezték. Ekkortól már a szervezeti és szellemi kompatibilitás és interoperabilitási kérdések, problémák determinálták az átalakítási folyamatokat, melynek egy része képezi a kutatásaim konkrét tárgyát, vagyis a doktrína-fejlesztés, adaptáció kérdéskörét.

Szlovénia doktrinális irodalom-rendszere

A szlovén nemzeti kiadványként megjelentetett Katonai Doktrína (*Vojaška Doktrina*) célja, és tartalmi elemei, teljes mértékben megfelelnek a NATO-ban általánosan elfogadott doktrína-értelmezésnek. A kiadvány a szándékaik szerint általánosan megfogalmazott alapelveket, útmutatást nyújtanak a Szlovén Fegyveres Erők (*Slovenske Vojske*) szervezetére, műveleti alkalmazására és felkészítési rendszerére, úgy, hogy a doktrína érvényesülése segítse (biztosítsa) a szlovén védelmi stratégiai célok megvalósulását. A felsorolt célokon kívül, a szerzők szándékai szerint a doktrína tartalmi kérdéseinek elő kell segíteniük a szlovén haderő átalakítási folyamatainak a sikerét és a mind teljesebb NATO-EU interoperabilitás megteremtését is.

A doktrína a nemzetbiztonsági- és katonai stratégián (*Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije, Obrambna strategija Republike Slovenije*) alapszik. Azonban e két alapvető determinánson kívül, figyelembe vesz egy sor egyéb, a katonai szférát is érintő, stratégiai jelentőségű dokumentumot, pl.: a *polgári- és katasztrófavédelmi doktrínát*, a *fegyveres erők hosszútávú fejlesztési programját*, valamint a *NATO stratégiai koncepcióját* és *összhaderőnemi doktrínáját* egyaránt.

Szlovénia is magáévá tette, és a dokumentumban ki is emeli azt a doktrinális alapvetet, mint egyfajta szemléletmódot, hogy a katonai doktrína az elmúlt háborúk hadviselési tapasztalatainak elemzésén alapul és a jövő műveleteiben alkotó módon kell a parancsnokoknak, döntéshozóknak alkalmazni. A szerzők kihangsúlyozzák, hogy a nyilvános doktrína egyben megmutatja a biztonsági rendszer más elemeinek, valamint a szövetségeseinek is, hogy a Szlovén Fegyveres Erők miként reagálhatnak az adott szituációkra.

2. sz. ábra A szlovén katonai doktrína szintjei
(Forrás: Military Doctrine, 91. p.)

A Szlovén Fegyveres Erőknek választ kellett adni arra az alapvető kérdésre, hogy az újonnan létrehozott szervezetét milyen sztemderdek szerint építi fel, készíti fel és adott esetben alkalmazza. További eldöntendő kérdés, amely az első probléma részének tekinthető, hogy a régi jugoszláv hadsereg szabványai (szabályzatai, utasításai) mennyire elfogadhatóak az új szlovén hadsereg számára.

Szlovénia, felismerve a szabványosítás, gyakorlatilag egy katonai kultúraváltás, nehézségeit és nehezen meghatározható időszükségletét, ezért úgy döntött, hogy az ex jugoszláv haderőtől „örökölt” eljárások (szabványok) közül csak a „régie” fegyver-rendszerekhez szorosán köthetőket tartja meg, és egyfajta „top-down” és „bottom-up” közelítések párhuzamos végrehajtását kezdte meg.

A felülről-lefelé modell szerint (top-down) folytatott szabványosítás keretében 1995-re kiadták az első Katonai Doktrínát, amely 2006-ig, az új megjelenéséig, vezérelte az összhaderőnemi folyamatokat és egyben NATO-konform megközelítéseket adott a haderő valamennyi szegmensének. Az alulról-felfelé modell (bottom-up) alkalmazását kezdetben nehezítette, hogy Szlovéniának hivatalos kapcsolatai csak alig voltak, a doktrína-adaptáció szempontjából „minta országnak” tekintett Egyesült Államokkal és Nagy-Britanniával. Kezdetben, míg a katonai kapcsolatok szintje alacsony volt, csak a nyílt internetes forrásokból elérhető doktrínákat (Stanag-eket) fordították, használták az alegységeik (zászlóalj, század) kiképzési rendjébe. Ez még nem jelentett teljes adaptációt, csak az eltérő szemléletmód fokozatos térnyerését és az új (más) gondolkodásmód (katonai kultúra) lassú, fokozatos kezdetét jelentette.

A 90-es évek vége felé, amikor már fiatal szlovén tisztek és a védelmi szférában dolgozó

közhivatalnokok viszonylag nagy számban megfordultak „nyugati” katonai akadémiákon, egyetemeken gyorsult fel a mintának tekintett nemzeti doktrínák adaptálási folyamata. Kezdetben csapat szinten (alegység, egység) folyt a munka, sokszor, a rendkívül erőltetett ütemű angol nyelvi felkészítés eredményeként, az eredeti angol doktrínákat alkalmazták, fordítás nélkül.

3. sz. ábra A hadműveletek típusai
(Forrás: Military Doctrine, 48. p.)

Később, a védelmi minisztérium (vezérkar) megteremtette a szervezeti kereteit egy korszerűbb, összehangolt doktrinális munkának azzal, hogy létrehozta a Doktrína-fejlesztési Központot (*Center za doktrino in razvoj*).

A központ az adaptációs folyamatok katalizátoraként összehangolja a különböző szinteken és szakterületeken

folyó doktrinális folyamatokat, biztosítja a központi elgondolások és a helyi viszonyok összhangját.

A hierarchikus rendbe szervezett doktrínák ún „irodalom-rendszert” alkotnak. (2. sz. ábra) A rendszer követi az általános, a NATO-tagállamok nemzeti rendszereire jellemző, struktúrát. A hierarchia csúcsán helyezkedik el egy összhaderőnemi jellegű kiadvány, amely determinálja az alárendelt doktrínákat. A funkcionális doktrínák az egyes szakterületek szabványaiként jelennek meg, míg a harcászati kézikönyvek és az állandó működési utasítások az egységeknek, alegységeknek biztosítják a NATO-konform „szellemi muníciót”. A vezető NATO-tagállamok harcászati kézikönyveinek átvétele nagyban megkönnyítette a folyamatosan megjelenő NATO Stanag-ek (doktrínák) bevezetését, hiszen a nemzeti doktrínaként alkalmazott, átvett kézikönyvek gyakorlatilag 100 %-os megfelelést biztosítanak a NATO-szabványokat illetően.

4. sz. ábra A harci műveletek típusai
(Forrás: Military Doctrine, 53. p.)

A tárgyalt és bemutatott hierarchia-rendszer azonban nem teljes és folyamatos, dinamikus változásokon megy keresztül. A funkcionális doktrínák nagy része még nem készült el, az adott szakterületek az átvett, de hivatalosan be nem vezetett doktrínák és egyéb nemzeti szabályzók szerint

működik. (a logisztikai doktrína például már elkészült)

A funkcionális doktrínakon belül, a műveleti doktrínák élveztek (élveznek) elsőbbséget, hogy biztosítsák a szlovén erők számára a nemzetközi részvételhez elengedhetetlen tudnivalókat, így a békeműveleti doktrínák és azokkal kapcsolatos dokumentumok tartalmi elemeinek a bevezetése prioritást kapott.

A szlovén katonai doktrína egy közel százoldalas (96 oldal) nyílt, interneten és angolul is elérhető szépen szerkesztett, színvonalas kiadvány. A doktrína, hasonlóan a brit JWP 0-01 „Védelmi Doktrína”-hoz, valamint az Egyesült Államok JP-1 jelű „Doktrína az USA fegyveres erői számára” kiadványához egy, a katonai szféra teljes spektrumát átfogó, alapelv és fogalom-gyűjteménynek is felfogható.

A doktrína tartalmának részletes elemzése is igen hasznos lenne, azonban a terjedelmi korlátok és a kutatás más céljai miatt itt ezt nem végeztem el, azonban felületes vizsgálat után is jól érzékelhető, hogy a doktrína tömören választ ad szinte minden potenciálisan számításba vehető katonai, hadviselési kérdésre.

1. sz. táblázat

 Doctrine, Development, Education and Training Command		KATONAI DOKTRÍNA (VOJAŠKA DOKTRINA)		 Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje	
1.	Bevezetés	A doktrína célja, determinánsai, kapcsolatrendszere más alapvető dokumentumokkal.			
2.	Hadműveleti környezet	Konfliktusok Válságok Nemzetközi biztonsági környezet Források az állambiztonság ellen irányuló fenyegetések ellen A részvétel Szövetséget Stratégiai Konceptiójának megvalósításában Aktív részvétel az európai biztonság és védelmi politikában Többnemzeti műveletek			
3.	Harcierő (képessegek)	Konceptuális összetevők Erkölcsi összetevő Motiváció Értékek Vezetés Menedzsment	Fizikai összetevő Emberi erőforrások Fegyver-rendszerek és felszerelés Hadműveleti készlet Fenntarthatóság Együttes végrehajtás		
4.	A Szlovén Fegyveres Erők küldetése és feladatai				
5.	A csapatok és katonai szervezetek csoportosítása	Az erők csoportosítása A harcban betöltött szerep szerinti csoportosítás A telepíthetőség szerinti csoportosítás A műveleti készenlét szerinti csoportosítás Feladat-szervezet	Katonai doktrína harccsoportok Területvédelmi erők Reagáló erők Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelék (CJTFs)		
6.	Műveleti feltételek	Emberi erőforrás-gazdálkodás Anyagi és pénzügyi eszközök Katonai hírszerzés Fejlesztés és felszerelés Műveleti tervezés Mozdósítási előkészületek és műveleti felkészítés Katonai oktatás és kiképzés	Egyéni képzés, kiképzés Csapat-kötelék kiképzés Készenlét a szlovén fegyveres erők Ingatlanmenedzsment Befogadó nemzeti támogatás tervezés Fenntarthatóság		

7.	Vezetési szervezetek	Stratégiai szint Hadműveleti szint Harcászati szint	
8.	(Had)műveletek	A fegyveres erőszak alkalmazásának szabályai (ROE) A műveletek típusai Támadó műveletek Védelmi műveletek Stabilitási műveletek	Támogató műveletek Különleges műveletek Információs műveletek A műveletek szintjei
9.	Harci műveletek	A hadviselés alapelvei A harci szellem fenntartása Tárgyilagos kiválasztás Koncentráció Kezdeményezőkézség Akciószabadság Az erőfeszítések gazdaságossága Meglépés Biztonság Egyszerűség és rugalmasság Harci funkciók	Manőver Tűztámogatás Hírszerzés, felderítés Mobilitás, túlélőképesség Légvédelem Harci kiszolgáló támogatás Vezetés A harci műveletek formái Műveleti keretek Összehangolás
10.	Információs műveletek	Pszichológiai műveletek Elektronikai hadviselés Hálózatközpontú Hadviselés Műveleti biztonság	Megtévesztés Nyilvános információ Polgári-katonai együttműködés
11.	Stabilitási műveletek	Válságreagáló műveletek Békétámogató műveletek Konfliktusmegelőzés Békefenntartás Béketeremtés Békeépítés Békekikényszerítés	Humanitárius segítség Más stabilitás tevékenységek A békeműveletek alapelvei A NATO által vezetett műveletek jellemzői Tervezés A műveletek végrehajtása Logisztikai támogatás
12.	Támogató műveletek	Mentési műveletek Terrorizmus ellenes harc Biztonsági műveletek Kutatás-mentés	Nem harci kutatás-mentés A kritikus infrastruktúra védelme Együttműködés a polgári szervezetekkel Vezetési szervezet

A fontosabb tartalmi kérdések közül ki szeretnék emelni néhány, a hadművelet-elmélet és harcászat témakörének legfontosabb elemeiből. Az első ilyen a műveletek felosztása, tipizálása. (3. sz. ábra) Jól érzékelhető, hogy az elsődleges műveleti felosztásban, eltértek a „szokásos” légi-, felszíni műveleti (szárazföldi, tengeri) kategorizálástól.

Valószínűsíthető, hogy, figyelembe véve a Szlovén Fegyveres Erők képességeit, illetve annak korlátait, csak az önállóan is végrehajtható kategóriákat építették be és azokat is egyfajta összhaderőnemi szemlélettel közelítették.

A másik ilyen műveleti kérdés az ún „*harci műveletek*” típusainak a problémája. (4. sz. ábra)

IV. Résztanulmány: A magyar légierő doktrína determinánsai

A LÉGIERŐ DOKTRÍNA A FEGYVERES KONFLIKTUS LÉGI ÖSSZETEVŐJÉRE VONATKOZÓ ALKALMAZÁSI ALAPELVEKET, AJÁNLÁSOKAT, A SZÓBA JÖHETŐ MŰVELETI FORMÁKAT, ELJÁRÁSOKAT ÖSSZEGZI. A légierő egy képességet, egyfajta hatalmat jelent, ami biztosítja a továbbítási és tevékenységi szintérenként értelmezett légtér katonai céllal történő felhasználásának a lehetőségét. Így a légierő doktrína hatóköre sem korlátozódik a szűken vett légierő haderőnemre, hanem integrálja a haderő teljes légi hadviselési potenciálját.

A doktrína a légierő haderőnem szintjén sem egy egységes okmány, hanem a légi hadviselés, és a

légi haderőnem adminisztrációjának különböző területeit szabályzó kiadványok összessége, amelyek itt is doktrinális irodalmat képeznek. Általában található egy központi doktrína, amelyik integrálja a légi hadviselés teljes spektrumát és kiinduló alapot jelent a részletesebb irányelveket, útmutatásokat nyújtó publikációknak. Ilyen fontos szerepet tölt be a NATO szövetséges légierő kiadványok között az ATP-33 (B) /AJP-3.3/, az Egyesült Államok légierőjében az AFDD-1 jelű doktrína, vagy Nagy-Britanniában az AP-3000 jelű dokumentum. A szövetségben a légierővel foglalkozó doktrinális irodalom megjelenik nemzeti, szövetséges, környezeti és összhaderőnemi kiadványok formájában, hadászati, hadműveleti és harcászati szinteken is. Az alkalmazást és a tervezést az összes okmány együttes figyelembevételével hajtják végre.

A légierő doktrína szövetségi meghatározói

A magyar légierő doktrínájának a determinánsait többféleképpen csoportosíthatjuk, mi a vizsgálatunk során két fő meghatározó tényezőcsoport köré gyűjtöttük őket.

Az első csoportba a NATO SZÖVETSÉGI TAGSÁGUNKBÓL LEVEZETHETŐ követelményeket, míg a másik „*oldalra*” a magyar NEMZETI MEGHATÁROZÓKAT rendeztük össze.

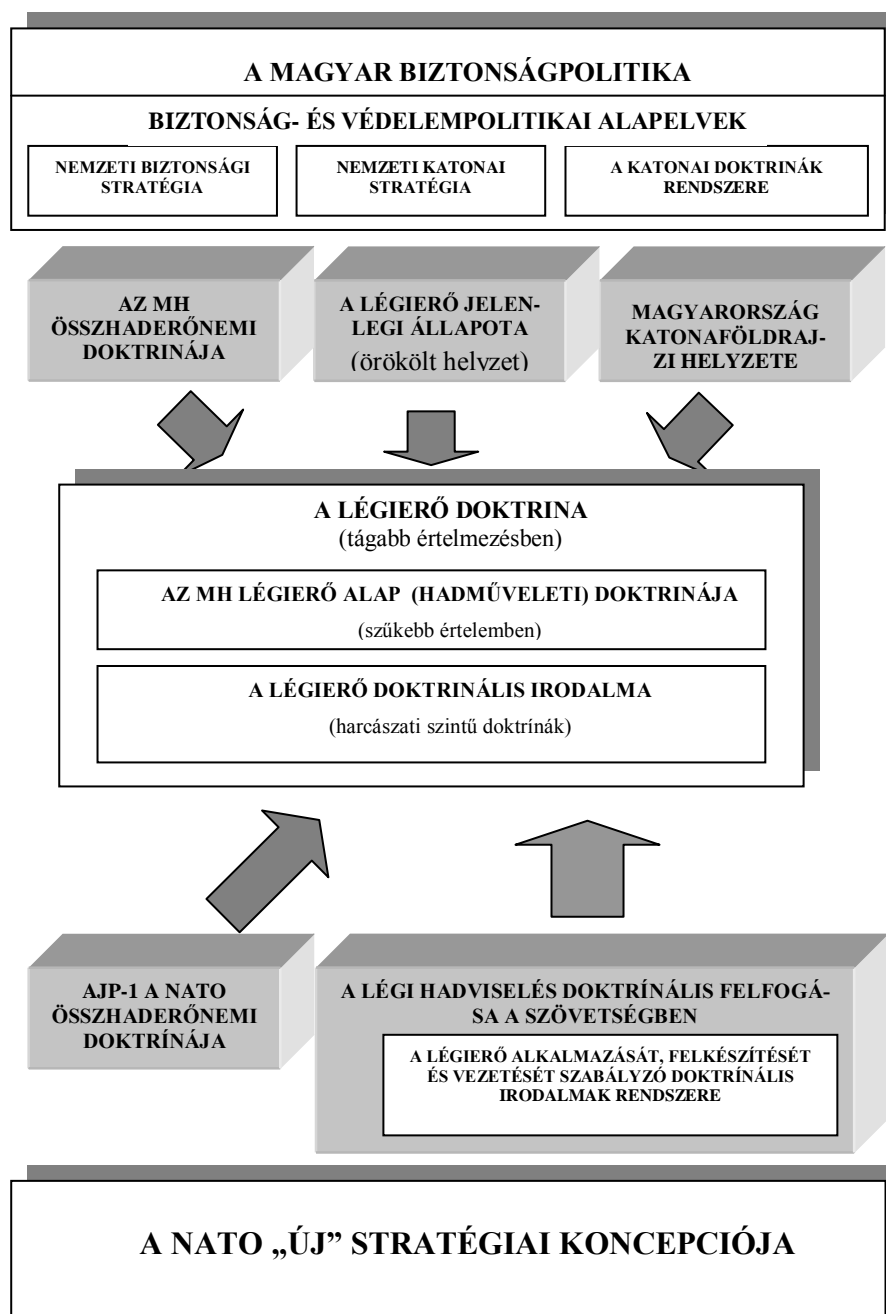
A NATO fő célja, összhangban az Egyesült Nemzetek Szervezetének Alapokmányával, hogy politikai valamint katonai eszközökkel megvédje az összes tagállama szabadságát és biztonságát. A szövetség alapvető működési elvei, a tagok biztonságfelfogása, az oszthatatlanság alapú megközelítés mellett, a közös elkötelezettségben és a szuverén államok közötti kölcsönös együttműködésben nyilvánulnak meg. A kollektív biztonságunk a keretfeltételeit adja meg a bizonyos időközönként elfogadott „*Stratégiai koncepció*”, amely összegzi a legutóbbi koncepció kiadása utáni stratégiai változásokat.

Az AJP-1 sarokkö kiadvány, amely a szövetség multinacionális, összhaderőnemi műveleteinek a tervezésének, végrehajtásának, vezetésének és támogatásának (biztosításának) a legfőbb aspektusait írja le. A kapcsolódó doktrinális irodalmak tartalmazzák az AJP-1 kibontásával a hadműveleti, harcászati irányelveket és ajánlásokat.

A közelmúlt fegyveres konfliktusai és a szövetség által végrehajtott válságkezelési műveletek egyértelműsítették, hogy A POLITIKA ÁLTAL MEGHATÁROZOTT KATONAI CÉLOK ELÉRÉSÉBEN A LÉGIERŐ DÖNTŐ SZEREPET JÁTSZIK. A tapasztalatokból következően nem kétséges, hogy a teljes katonai siker csak a nemzetek, haderőnemek együttes erőfeszítésével valószínűsíthető, ezért az AJP-1 doktrínát referencia anyagként célszerű kezelni a magyar doktrinális irodalom kidolgozásának minden szintjén, így a légierő alap- és harcászati doktrínáinak a megalkotásánál is.

A NATO-légierők alkalmazási elveinek, hadműveleti alkalmazási formáinak elemzéséhez célszerű kiindulási alapként tekinteni azt, hogy a szervezet miként határozza meg a légierőt, hogyan helyezi el a hadviselést végrehajtó erők és eszközök rendszerében.

A Stratégiai Koncepció főképp a tagállamok kül- és biztonságpolitikájának a kereteit adja meg, illetve azok önálló politikája által valósul meg, azonban KÖZVETVE DETERMINÁLJA a biztonsági architektúra alacsonyabb szintjén elhelyezkedő fegyveres erőket, így a MAGYAR LÉGIERŐT is.

1. sz. ábra A légierő doktrína legfontosabb szövetségi- és nemzeti determinánsai

Az egyes nemzetek fegyveres erőire vonatkozatható legfontosabb következtetések elsősorban a koncepciónak a szövetség FELADATRENDSZERÉT, A HADERŐ IRÁNYELVEIT, valamint a feladatok sikeres végrehajtását biztosító KATONAI KÉPESSÉGEKET leíró részeiből adódnak. Fontos leszögezni, hogy „a szerepek és felelőségek egyensúlya” elvének gyakorlati megvalósítása szerint, hazánkra és így a magyar légerőre is csak a Magyar Köztársaságnak a szövetségben betöltött szerepének megfelelő fel-

adatok és felelőségek (követelmények) hárulnak.

A koncepcióból levezetett követelmények a légierő doktrínára csak indirekt módon hatnak, egyfajta jövőképet festenek a szövetség perspektivikus védelmi, válságkezelő és békeműveleteinek stratégiai környezetéről valamint a végrehajtásukat biztosító, megkövetelt katonai képességekről. REALISAN NÉZVE A LÉGIERŐNK CSAK HOSSZABB IDŐ UTÁN FOG FELTÉTEL NÉLKÜL MEGFELELNI A KONCEPCIÓBÓL LEVEZETHETŐ KÖVETELMÉNYEKNEK.

A légierő doktrína nemzeti meghatározói

A NEMZETI DETERMINÁNS ÖSSZETEVŐK vizsgálatánál kiinduló alapként foghatjuk fel, hogy a haderő, benne a légierő, a biztonságpolitika egyik fontos eszköze. Ebből következően a feladatrendszere a nemzeti értékeket megjelenítő, a nemzeti érdekeket érvényre juttató nemzeti stratégiákból vezethető le. Azonban ezen érdekek katonai eszközökkel való érvényesítését, a konkrét feladatban történő megjelenítését, vagyis katonai-technikai megvalósítását a katonai doktrínákban kell megfogalmazni.

EZÉRT A LÉGIERŐ DOKTRÍNA KIINDULÓALAPJÁT A MAGYAR HONVÉDSÉG ÖSSZHADERŐNEMI DOKTRÍNÁJÁNAK KELL KÉPEZNI, különösen annak a hadműveleti alkalmazási formákat, a vezetés-irányítás, valamint a logisztikai támogatás fő kérdéseit tárgyaló fejezetei.

Főként a haderő minőségi fejlesztését megelőző, átmeneti időszakban, fontos determinánsnak tekinthető a légierő jelenlegi állapota, harci képességének helyzete a múltból örökölt lehetőségek korlátaival együtt. Ezen tényezőknek a figyelembevétele azért is lényeges, mert napjainkban, amikor még a haderőnem vezetési-irányítási és harci képességei erősen korlátozottak, amíg a légierő NATO-kompatibilitása és így végső soron ebből adódóan a szövetségi erőkkel való együttműködési képességei nem a megkívánt színvonalon teljesítik az elvártakat, addig a katonai doktrínák szintjén is célszerű kezelni ezt a problémát.

Valószínűsíthető, hogy a fejlesztések, a kompatibilitási készségek megteremtése csak fokozatosan, nem egy ütemben, nem a haderőnem teljes vertikumában és hierarchiájában valósul majd meg, ezért a doktrinális irodalmakban szabályozni kell a még együttműködésre képtelen (nem interoperábilis) komponensek alkalmazásának a kérdéseit is.

A nemzetközi kötelezettségekből adódó feladatokon, valamint a különböző béketámogató műveletekben való részvételen kívül A FEGYVERES ERŐK FŐ FELADATA ÉS FELELŐSSÉGE A JÖVŐBEN TÖVÁBBRA IS A HAZA FEGYVERES VÉDELME LESZ, AMIT ELSŐSORBAN A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG TERÜLETÉN ÉS LÉGTERÉBEN KELL MEGVALÓSÍTANI. Az agresszió elhárítása, a honvédelem érdekében végrehajtandó műveleteket döntően befolyásolja a Magyar Köztársaság katonaföldrajzi helyzete, ezért ezt a kérdést is a doktrína determinánsai közé tartozónak tekinthetjük.

V. Résztanulmány: A doktrína kidolgozásának folyamata

A katonai doktrínák kidolgozása és pontosítása a biztonsági és a katonai stratégiában rögzített célkitűzések és elvek változásával összehangoltan történik. A mindenkor követelményeknek megfelelő katonai képességek kialakítását célzó folyamatban azonban a politika által egyértelműen rögzített prioritások, és elvárások mellett meghatározó jelentősége van a gazdaságnak is. A költségvetés által bizto-

sított keretek, a fejlesztések fő irányait és méretét kijelölve közvetett módon szintén behatárolják a tényleges katonai erőfeszítések lehetőségeit.

Természetesen ez így igaz hazánkban is, ahol a NATO szövetségi rendszeréhez történő csatlakozásunk óta már-már nyomasztó feladatként jelentkezik a más tagállamokéhoz hasonló katonai stratégia- és doktrínarendszer kialakításának igénye. Ezt a feladatot azonban csak abban az esetben sikerülhet eredményesen végrehajtanunk, ha a Magyar Honvédség viszonylatában *mindenek előtt olyan egységes, az együttgondolkodás feltételeit megteremtő katonai terminológiát sikerül kialakítanunk, ami biztosíthatná eddigi ismereteink konvertálásának egyértelmű lehetőségét*. Ráadásul a közös nyelvezet, a harcászati, hadműveleti és hadászati fogalmak, kategóriák azonos értelmezése nem csak belső ügyünk, hanem a szövetséggel történő hatékony együttműködésünk egyik kulcskérdése is.

Helyzetünket azonban megnehezíti, hogy elsősorban a hadviselési eszközök és módok napjainkban is jól érzékelhető dinamikus fejlődése következtében a NATO doktrinális irodalomrendszere is folyamatos felülvizsgálatra szorul. Márpedig ez azt jelenti, hogy a szakmai elméleti és gyakorlati kérdések vizsgálata során nem egy dogmatikus, hanem egy folyamatosan átalakuló, lendületesen fejlődő dokumentumrendszert kell tanulmányoznunk.

A feladat természetesen egyáltalán nem könnyű. Még számos tényezőt lehetne felsorolni, ami nehezíti a megoldás folyamatát. Az egyik, korántsem elhanyagolható akadály, hogy nem „nulláról” indultunk, vagyis már rendelkezünk egy vitathatatlanul logikus felépítésű, magyar nyelven is azonosan értelmezett ismeretrendszerrel, minek mindössze annyi a hibája, hogy mivel alapvetően más filozófiát tükröz, ezért jelenlegi helyzetünkben egészében már nem alkalmazható. Jól megfigyelhető, hogy a helyzet megoldására a hazai szakemberek alapvetően háromféle stratégiát alakítottak ki:

– Vannak, akik a régihez ragaszkodnak, abba kapaszkodnak, nem engedik el. Álláspontjuk szerint: lehet, hogy a régi bizonyosság ma már nem bizonyosság, de azért valami biztonságot mégis csak nyújt a számunkra, így a régi szabályzataink, műveleti eljárásaink továbbra is alkalmazhatóak. Szemléletük szerint, ezt a nézőpontot erősíti az a tény is, hogy a haditechnikai eszközeink döntő többsége továbbra is „szovjet relációból” származik, ezért a „rég technika-hoz még mindig a régi elvek” szükségesek. (Csak zárójelben jegyezzük meg, hogy esetükben talán az sem utolsó szempont, hogy ne kelljen semmi újat megtanulni!)

– Mások – akik a változásra éppen ellenkezőleg, radikálisabb, forradalmi változtatások igényével reagálnak – úgy gondolják, hogy el kell söpörni mindent, ami régi, és egy alapvetően új dolgot kell megteremteni. Véleményük szerint a nemzeti doktrínafejlesztésnek „nulláról” kell indulnia, elvetve minden, a „szovjet hadtudomány” által képviselt nézetet. Bár nem teljesen azonos, de ide tartóznak tekinthető az az álláspont is miszerint komplett doktrínarendszert kell importálnunk, vagyis semmit nem kell tennünk mindössze le kell fordítanunk és át kell vennünk a már bevált remek amerikai, brit vagy esetleg német megoldásokat.

Megítélésünk szerint az igazság valahol közepén, a két szélsőséges nézet között kereshető. Ez a megoldás talán olyan kritikai adaptációként értelmezhető, aminél egyértelművé kell tenni, hogy eddigi ismeretrendszerünkben melyek azok az elemek, amelyek az új elméletrendszerben elvetni valóan ide-

gennek, illetve részben- vagy teljes egészében megtarthatónak tekinthetők. E módszer alkalmazásával kielégíthetjük a szakemberek néhány alapértékhez való ragaszkodásának természetes igényét, és a megszüntetve megtartás elvének megfelelően, a korábbi, megtartható, időtálló ismereteket továbbfejlesztve egy olyan logikus felépítésű és tartalmú nemzeti doktrínarendszert alakíthatunk ki, ami jól illeszkedik a NATO szövetségben általánosan elfogadott ismeretrendszerbe is.

VI. A kutatás összegzett eredményei, javaslatok

A kutatás összegzett tapasztalatait pontokba szedve rögzítettem az alábbiakban, amelyeket átadtam, illetve személyes konzultációk során szóban ismertettem a *Honvédelmi Minisztérium Haderőtervezési Főosztály, Szövetségesi és Egységesítési Osztály* szakembereivel, akik a magyarországi doktrína-fejlesztés irányításának legfontosabb személyei.

1. A VEZETŐ NATO-TAGÁLLAMOK NEMZETI DOKTRÍNA-STRUKTÚRÁINAK ELEMZÉSE UTÁN EGYÉRTELMŰEN KITŰNIK:

- hogy AZONOS KATONAI GONDOLKODÁSMÓD, ÉS HADVISELÉSI FILOZÓFIA MENTÉN ALKOTTÁK MEG ŐKET, azonban megfigyelhetőek közöttük tárgyi, strukturális és formai különbségek egyaránt.
- A formai és tartalmi eltérések több okra vezethetők vissza. Eltérés fakadhat az adott doktrína rendeltetéséből is, hiszen egy szövetséges doktrínának más a funkciója, mint egy nemzeti doktrínának. Különbségek származhatnak abból a tényből is, hogy az összevetés egy *adott pillanatot – nem feltétlenül azonosat – reprezentáló* doktrinális helyzetet vizsgál, míg a doktrínafejlesztés folyamatosan zajló, gyakorlatilag véget nem érő munka, így elképzelhető, hogy a korszerűbb ismereteket és eljárásokat még nem minden doktrínába dolgozták bele.
- Differenciákat okozhatnak az ún. nemzeti sajátosságok is, mert a NATO szuverén államok szövetsége, ezért vannak olyan fejezetek (részek), amelyeket valamely nemzet nem fogad el, illetve elképzelhető olyan doktrinális elem is, amelyet valamely nemzet a katonai hagyományai tiszteletéből tart meg, s helyezi azt még mindig a kurrens doktrína szintjére. Azt lényegesnek tartom megjegyezni, hogy a nemzeti sajátosságokra való hivatkozás ürügyén az uralkodó (általánosan elfogadott) katonai kultúrától eltérő tartalmi elemek beépítése a nemzeti doktrínába fogalmi káoszt, értelmezési nehézségeket okozhat.

2. A KÖRNYEZŐ ORSZÁGOK, AZ ÚJONNAN CSATLAKOZOTT TAGÁLLAMOK DOKTRÍNARENDSZEREINEK, FEJLESZTÉSI-MECHANIZMUSAINAK ÉS GYAKORLATÁNAK ELEMZÉSEIBŐL:

- A Cseh Köztársaság gyakorlatában jól érzékelhető, hogy miénknél sokkal szorosabb kapcsolat mutatható ki a biztonsági- és katonai stratégia és a katonai doktrínák között. A doktrínák egyértelműen determináltak a stratégiáktól és jól szolgálják a politikai-katonai ambíció szintekben meghatározott elsődleges feladatrendszert, NATO-EU felajánlásokat.
- A cseh szervezeti keretek is korszerűbbnek tűnnek, mint a magyar rendszer, ahol a Honvédelmi Minisztérium Haderőtervezési Főosztály egy osztálya hivatott menedzselni a doktrinális és NATO-szabványosítási feladatokat.

- Ezenkívül a webes-megjelenést szeretném kiemelni, amely több mint egyszerű információköz-
lés, hanem mutatja azt a szemléletmódot, amely szerint a transzparens, angol nyelven is elér-
hető doktrinális információkat is biztosító, doktrína-rendszer minden érdeklődő számára bizto-
sítja a szükséges információkat és a megfelelő visszacsatolásokat.
- Szlovénia igen tudatos és „*cseppet sem kapkodó*” módon végzi a doktrinális rendszerének a
fejlesztését, a NATO-szabványok adaptálását. Egy olyan stratégiát választott, mely szerint fej-
leszti saját nemzeti doktrínákat is és ugyanakkor, főleg egység, alegység szinten valamely ve-
zető NATO-tagállam harcászati doktrínáját (kézikönyvét) alkalmazzák.
- A szervezeti keretek ebben az országban is korszerűbbnek tűnnek, mint a magyar rendszer, itt
önálló szervezeti elem, a Doktrína-fejlesztési Központ végzi a koordinálást és irányítja a ki-
dolgozó munkát. További fontos szervezeti, szervezési tény, hogy a központ szoros kapcsolat-
ban van a katonai iskolákkal, hiszen közös szervezetben léteznek. (Doktrína-fejlesztési, Neve-
lési és Kiképzési Parancsnokság - Poveljstvo za Doktrino, Razvoj, Izobraževanje in
Usposabljanje)
- A webes-megjelenés itt is hasonló, mint a cseh gyakorlatban.

3. A KÖRNYEZŐ ORSZÁGOK ÉS A VEZETŐ TAGÁLLAMOK GYAKORLATÁBÓL LEVONT KÖVETKEZTETÉ- SEK ALAPJÁN, A HAZAI DOKTRÍNA-FEJLESZTÉS, ADAPTÁCIÓS FOLYAMATOKHOZ JAVASLOM FIGYE- LEMBE VENNI A KÖVETKEZŐKET:

- A valóban NATO-kompatibilisen megírt doktrínák kiadása előtt, jelentős alapkutatásokat
szükséges végezni a már korábbi tagállamok, és a Szövetség doktrinális irodalomrendszereit
illetően.
- Fontos alapelveként fogalmazhatjuk meg a doktrínafejlesztés nélkülözhetetlen velejáróiként
felmerülő szakmai, terminológiai vitákat nem lehet „*parancsnoki kinyilatkoztatással*” eldön-
teni! Tudományos módszerességgel, a minőségre való törekvéssel a viták előremutatókká vál-
hatnak, és megfelelően működő doktrínafejlesztő-rendszerrel a doktrínák harmonizálni fog-
nak, az alkalmazott terminológiák szinkronban lesznek.
- Lényeges szemléletmódbeli kérdés az is, hogy a személyi állomány, a gyakorló parancsnokok
értsék meg, hogy a doktrína nem ad, és nem is adhat mindenre kiterjedő válaszokat, mindössze
ajánlásokat fogalmaz meg. Ebből adódóan a doktrínának, pontosabban a doktrinális dokumen-
tumrendszer valamennyi kiadványának célszerűen nyílt (nem minősített) okmányoknak kell len-
nie. Ezzel ellentétben, a doktrínában rögzített elvek, iránymutatások betartásával konkrét hely-
zetre kidolgozott, konkrét adatokat tartalmazó (had)műveleti-, és alkalmazási tervek természe-
tesen már a titkos illetve bizalmas minősítésű okmányok kategóriájába tartoznak.
- A minőségi kidolgozás érdekében a doktrínafejlesztési-, és felülvizsgálati rendszert célszerű
egy a jelenleginél nyíltabb rendszerbe terelni, így a doktrínairásban közvetlenül nem érintett
szakemberek a nyers változatokat is véleményezhetnék. Ezen a területen talán a legelfogadha-
tóbb példaként az amerikai megoldást lehetne kiemelni, ahol a doktrínának az első, második,
stb. előzetesét (draft-változatát) még az Interneten keresztül is elérhetővé, mindenki számára

hozzáférhetővé teszik. Ez a „világháló” nyilvánosság lehetőséget biztosít a széleskörű szakmai közvélemény számára a reagálásra, valamint az esetleges javaslatok megtételére egyaránt. E módszer előnye, hogy a különböző doktrínák megalkotása során rendkívül nagy szellemi kapacitásokat mozgósíthat, így nem csak egy szűk csoport (esetleg hibás) elgondolása érvényesül!

- Azt is fontos leszögeznünk, hogy a légi és a szárazföldi haderőnemi doktrinális dokumentumrendszerének kidolgozása, illetve a már kidolgozott dokumentumok fejlesztése során a haderőnemeknek – az Összhaderőnemi Doktrína által határolt keretek között – viszonylagos önállósággal kell rendelkezniük. Ez az önállóság természetesen nem mond ellent a doktrinális dokumentumrendszerben érvényesülő, fentről lefelé irányuló determináló hatásnak, sőt azzal ellentétben szükség esetén még a pontosítási igények letről felfelé irányuló áramlását is biztosíthatják. Természetesen a mellérendeltségi viszonyban lévő haderőnemi doktrínák sem szakíthatók el egymástól. A rendszer dialektikus egysége, az azonos hadviselési filozófiák alkalmazásának és a szükséges szinkronizálás végrehajtásának lehetősége a köztük lévő horizontális kapcsolatok révén biztosítható.
- A kidolgozás tekintetében végül lényeges hangsúlyoznunk azt a tényt, hogy a doktrína nem szabályzat, így kidolgozása során nem is feltétlenül szükségszerű a szabályzatokra jellemző szigorú formai követelmények betartása. Álláspontom szerint – ami sokak szemében talán renegetnek tekinthető – nem árt, ha a doktrínának már a külalakja is tükrözi azt a tényt, hogy „mindössze” egy olyan ismerethalmazt jelent, minek felhasználása csak lehetőséget biztosít az egységes gondolkodáshoz, a konkrét helyzetekben való helyes megoldások kiválasztásához, az optimálisnak tekinthető döntések meghozatalához. Ennek megfelelően a szigorúan, „katonásan” és nagyon tömören fogalmazott, és ebből következően az esetenként nehezebben, csak többszöri olvasás után érthető okmány helyett, talán célszerűbb egy képeket, illusztrációkat tartalmazó, magyarázó jellegű dokumentumhalmazban gondolkodni.
- A magyar doktrína-kidolgozás sajátosságaihoz tartozik, hogy a kezdeti időkben sokan úgy gondolták, hogy elegendő a megfelelő angoltudás, hiszen csak egyszerű fordítást feltételeztek egy „kevés adaptációs” tevékenységgel kiegészítve! Az élet azonban túlhaladta ezt a nézőpontot. Mára már egyértelműen bebizonyosodott, hogy csak olyan kidolgozói csoport tud igazán hatékonyan, és megfelelő minőségben dolgozni, ahol a szakmai tudás élvez prioritást! Természetesen a legnagyobb hatékonyságot a magas szintű szakmai ismeretekkel felvértezett, nyelveket tudó szakemberek garantálhatják.